

УДК 37.013.78

Палкін В. А.

ПРИЧИНИ КРИЗИ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї: СВІТОВИЙ І НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ

А Розглядаються основні причини кризи сім'ї. Показано, що до найважливіших причин треба відносити не лише сексуальну революцію, але й скорочення почуттів і емоцій у «кіберлюдей», що з'явилися у технократичну епоху, а також у «Ното interneticus» – в умовах переходу до інформаційного суспільства.

Ключові слова: сім'я, криза сім'ї, функції сім'ї, виховання, сексуальна революція, духовність, почуття, інформаційне суспільство, цивілізація.

Актуальність теми. Багато сучасних реалій викликають велику тривогу в учених, громадських діячів, громадян багатьох країн світу та України. Однією з найактуальніших постає криза сім'ї. Вона настає тоді, коли сім'я в силу об'єктивних причин не може або неефективно виконує свої функції. Криза виявляє приховані конфлікти, диспропорції та протиріччя. Значний збиток благополуччю і правам сім'ї нині завдають такі явища: руйнування традиційних сімейних цінностей; широке поширення алкоголізму, наркоманії, проституції, гомосексуалізму, педофільї; публічна пропаганда насильства, сексуальної свободи, аморального способу життя, розлучень й абортів; втручання держави в життя сім'ї під приводом захисту прав дітей; неповага в суспільстві до ролі й авторитету батьків; руйнування сімейних зв'язків і роз'єднання поколінь.

Аналіз дослідження. Різноманітні аспекти кризи сім'ї висвітлюються в багатьох сучасних книгах і статтях. Автори С. Капиця, В. Галецький, О. Малишева, Ю. Федотова, Н. Хагурова, В. Четчет значну увагу приділяють різноманітним питанням кризи сім'ї, причинам її загострення та можливим наслідкам. Питання, пов'язані з кризою української родини, висвітлюються в роботах М. Каца, О. Кляпця, В. Коломерчука та ін. Особливо відзначаємо роботи Т. Орлової «Сексуальна революція: причини та наслідки», І. Кона «Три в одному: сексуальна, гендерна і сімейна революції», «Навіщо потрібні батьки? Криза батьківства як глобальна проблема», в яких аналізуються деякі причини кризи сім'ї та її наслідки.

Мета статті – розглянути основні причини появи та поглиблення кризи родини в країнах світу та в Україні.

Зміст основного матеріалу. Однозначно оцінити причини кризи родини неможливо. Аналіз

свідчить, що цей процес треба розглядати комплексно: свою роль тут відіграли і сексуальна революція, і поява, за Е. Фроммом, «кіберлюдей» у технократичну епоху, й особливості формування інформаційного суспільства. Значна частина дослідників, журналістів багато в чому пов'язують кризу сім'ї з таким явищем, як сексуальна революція, яка призвела до радикального ламання традиційних норм, обмежень і заборон у сфері сексуальних відносин. До 60-х рр. ХХ ст. у західному світі сформувалося «суспільство масового споживання», яке зачіпає всі сфери життя людини. Споживаються не тільки товари і послуги, а й враження, емоції, почуття. Усвідомлення багатства життя породжує прагнення взяти від нього якомога більше. Найпростішим способом домогтися цього є різноманітність у сексі. Для реалізації такої можливості величезний вплив мали наукові революції й технічний прогрес. Вони дозволили зменшити частину важкої фізичної праці, після якої, як правило, сил на секс не залишалося, призвели до скорочення робочого часу. Однією з рис індустріального суспільства стала нова географічна і соціальна мобільність, пов'язана, насамперед, з урбанізацією. Переїжджаючи до міста, людина звільнялася від жорсткого морального контролю з боку громадськості. Значний вплив на ці процеси мала Друга світова війна і бейбі-бум, який почався після неї. Нове покоління молодих людей відкрило для себе яскравий світ і не захотіло приймати заборони, обмеження та святенницькі стереотипи суспільства споживання [7].

У 60-ті роки ХХ ст. секс без обмежень стає таким самим атрибутом свободи, як джинси і рок-н-рол. Протиріччя, що накопичувалися у західному світі сторіччями, породили сексуальну революцію, активними рушійними силами якої

стали молодь і жінки. Саме в ХХ ст. на Заході зростає роль жінок, які змушені були, поки чоловіки воювали, звалити на свої плечі роботу в тилу, утримання сімей, стаючи все незалежнішими в економічному спрямуванні, а отже, вільними. Вони отримали можливість керувати своєю долею, народжувати і виховувати дитину самостійно без заміжжя. Цьому сприяла поява в 60–70-ті рр. великої кількості способів контрацепції.

Тенденція до зростаючої демократизації передбачає рівність чоловіків і жінок не тільки в суспільному, а й в особистому житті. Одним із наслідків сексуальної революції стало усвідомлення рівноправного партнерства у відносинах між статями. Помітно зменшилися традиційні відмінності у цьому питанні між чоловіками і жінками (вік початку статевого життя, число сексуальних партнерів, частота інтимних контактів). Сексуальна революція призвела до ослаблення «подвійного стандарту», коли представники різних статей несуть різну відповідальність за однакові вчинки. Разом з тим зворотною стороною жіночого прагнення до більшої свободи й задоволення стала демографічна криза в Європі.

У розвинених країнах почала слабшати роль сім'ї: зросло число розлучень, кількість самотніх дорослих людей, що не вступають у шлюб, число бездітних і малодітних подружніх пар. У результаті підвищення ролі індивідуальності людини поживається активність осіб з нетрадиційною орієнтацією. За результатами американського опитування (NSSHB, 2010), біля 7% жінок і 8% чоловіків назвали себе геями, лесбіянками або біосексуалами; практичний досвід одностатевого сексу мають ще більше число людей [6]. Але за все доводиться платити. За останні роки характер епідемії набув СНІД. З 8% до 28% збільшилася кількість захворювань, що передаються статевим шляхом і завдають величезної шкоди здоров'ю [7].

Треба зазначити, що нині на Заході багатьом стало зрозуміло, що світ і психіка керуються не тільки еротикою, що чуттєвість, сексуальність не замінять і не скасовують потреби в любові, в психологічній інтимності, що припускають тривалий союз не тільки тіла, а й душі. Традиційні старовинні романтичні ідеали ніжності, вірності, любові, що виявилися відкинутими, стали знову усвідомлюватися як неминучі цінності. Повернулося або повертається розуміння традиційних цінностей хорошого шлюбу. Як показали численні дослідження, людські почуття формуються під впливом соціальних норм і правил. Історія підняла західне суспільство на новий виток еволюційної спіралі: від колишніх обмежень через сексуальну революцію – до усвідомлення того, що секс, який правильно розуміється, направляє і контролюється, може принести людям найбільше задоволення.

Сексуальна революція, розпочавшись і досягнувши свого апогею на Заході, вихлюпнулася й на інші цивілізації, абсолютно не враховуючи їхніх етичних і духовних цінностей – таких, як колективізм, сімейність, соціальна безпека, спра-

ведливість, співчуття, традиційність тощо. Сьогодні багато експертів ведуть дискусії про те, чи була сексуальна революція в СРСР і в Україні, в чому її відмінності від тієї, яка відбулася в країнах Заходу, які наслідки для економіки, суспільства, сім'ї, особистості вона мала?

Перш за все, треба сказати про історичні передумови для сексуальної революції на пострадянському просторі. Справа в тому, що в Радянській Росії вона почалася, а потім продовжилася в Радянському Союзі на сорок років раніше, ніж у країнах Заходу. Але причини її були зовсім іншими. На перший план висунулася реалізація ідей, проголошених Жовтневим переворотом. Про значення, яке більшовики надавали революції сексуальній, свідчать два декрети за підписом Леніна, видані вже 19 і 20 грудня 1917 р. Вони по суті скасовували все колишнє законодавство про шлюб та сім'ю. Один декрет називався «Про скасування шлюбу», а другий – «Про цивільні шлюби, про дітей та про внесення до актів громадянського стану». Обидва документи позбавляли чоловіка права на керівництво сім'єю, надавали жінці повне матеріальне, а разом із тим і сексуальне самовизначення, оголошували право жінки на вільний вибір імені, місця проживання та громадянства. Ідеологія подальших подій була запропонована «новою жінкою» Олександрою Колонтай – автором теорії «склянки води». Теорія заперечувала любов і зводила відносини чоловіків і жінок до сексуальної потреби, яка повинна знаходити задоволення без усяких «умовностей» так само просто, як угамування спраги. Зайнятися сексом так само просто, як випити склянку води. Суспільство відгукнулося на цю пропозицію охоче, особливо молодь. Однак наприкінці 20-х рр. Сталін починає індустріалізацію, колективізацію сільського господарства, потім активну фазу соціалістичного будівництва. Все це вимагало, на думку партії, того, щоб індивід витрачав свої сили не на сексуальні розваги, а на будівництво нового суспільства. «Розбещеність звичаїв» офіційно засуджувалася. Громадська думка знову формується навколо понять «сім'я – осередок суспільства», а основа порядку – моногамність. Не відставало від громадської думки і радянське законодавство. З прийняттям сталінської Конституції втратив силу декрет «Про скасування шлюбу». У 1934 р. були заборонені аборти, в березні цього ж року Калінін підписує закон, що забороняв і карав статеві контакти між чоловіками. Після цього почалися масові арешти гомосексуалістів у великих містах СРСР.

Хрущовська відлига дала невеликий ковток свободи: спідниці стали коротшими, фарби яскравішими, розлучення вже не завжди означало крах кар'єри, а кінематограф розповідав історії про народження позашлюбних дітей без особливого осуду. Але ситуація в цій сфері характеризувалася одним твердженням, висловленим на шоу В. Познера на початку 70-х: «В СРСР сексу немає». Люди, звичайно, розмножувалися, але говорити про це не було прийнято. Тоді багато що було заборонено: чоловіків і жінок, які не перебу-

вали у шлюбі, в готелях не селили в один номер, після 11 години вечора не пускали в жіночий гуртожиток, не видавали еротичних журналів, а за перегляд порнографічного фільму можна було потрапити до в'язниці.

Вважається, що в Україні сексуальна революція почалася в середині 1980-х рр. разом із перебудовою і розпадом СРСР. Для цього в нашій країні, яка робила величезні кроки до технократичного суспільства, дозріли певні економічні, політичні та соціальні передумови. Збільшується роль розумової і посилюється механізація важкої фізичної праці. В результаті при двох вихідних днях і 8-годинному робочому дні кількість робочих годин на рік склало 2002. Фактично одна третина місяця виявилася вільною від роботи. Цього цілком вистачало для відновлення сил, ефективної організації вільного часу. Швидкими темпами зростала урбанізація населення, а, отже, послаблявся жорсткий моральний контроль з боку громадськості. Починаючи з 1979 р., міське населення України збільшилося майже на 10%, що не могло не сприяти накопиченню еротичного потенціалу. У 1987 р. було прийнято десятирічний план розвитку радянської охорони здоров'я, в якому був особливий параграф про боротьбу з абортами і розвиток контрацепції. За даними всесоюзного опитування, проведеного Держкомстатом СРСР в 1990 р., яким було охоплено 93000 радянських жінок репродуктивного віку, лише 22% з них користувалися контрацептивами регулярно, 19% застосовували їх від випадку до випадку, 57% не застосовували їх ніколи, а 6% відсотків навіть не знали про їхнє існування. Ще гірше було у підлітків. Нічого не знали про контрацепцію 30,5% дівчаток молодше 15 років, 20,6% – 16–17, 11% – 18–23. Головною формою регулювання народжуваності на всій території колишнього СРСР, як і раніше, залишався штучний аборт. За останні два десятиліття в Україні було чимало зроблено для збільшення використання контрацепції. З 1991 по 2007 рр. кількість абортів зменшилася в 4,5 рази, за цей же період кількість жінок, що використовують гормональну контрацепцію, збільшилася в 5 разів [2].

Таким чином, в Україні до моменту отримання незалежності були певні історичні, економічні, політичні та соціальні передумови для сексуальної революції, однак масштаби, глибина охоплення населення, її наслідки суттєво відрізнялися від тих, які були в країнах Заходу. Одним із досягнень політики М.С. Горбачова була гласність. Тому за роки перебудови істотно збільшилася кількість публікацій на раніше заборонену тему, з'явилися спеціальні журнали для чоловіків і жінок, книги з питань сексу. Тільки любовних романів у 1995 р. стало видаватися порівняно з 1992 роком у 10 разів більше. За час незалежності підвищилася активність українських жінок. З'явився новий образ матері-одиначки, який часто виходив за межі того стереотипу незаміжньої дівчинки-підлітка, що живе на допомогу від держави, який існував у розвинених країнах. Бути незаміжньою матір'ю вже не вважалося чимось

непорядним, навпаки – ця роль навіть вихвалялася різними зірками і знаменитостями. До того ж багато жінок ставали все пристосованішими до того, щоби поза шлюбом матеріально забезпечувати себе і дитину. Це призвело сьогодні до того, що все більшу кількість сімей в Україні очолюють жінки.

Практика інтимних стосунків, дорослий підхід до сексу під впливом сексуальної революції та інших процесів сильно помолодшали. У США підлітки стають сексуально активними в середньому в 16 років, у Голландії – майже в 18. Більшість українських підлітків починають статеве життя в 14–16 років. Головне, що дала сексуальна революція в 90-ті роки, – це легалізація сексуальних меншин. Наскільки це позитивне явище з точки зору українського менталітету важко судити, але те, що це явище почало поширюватися – безсумнівно. Фахівці пишуть про появу в Україні гомосексуальних і лесбійських постійних пар. Хоч це не дозволено законодавчо, вони, тим не менш, об'єднують біля 2% чоловіків і 1% жінок [11, с. 122].

Разом із тим порівнювати процеси, які проходили в Західній Європі, США та Україні дуже складно. Якщо на Заході сексуальна революція торкнулася мільйонів молодих людей, призвела до серйозних позитивних деформацій в економіці і соціальному житті, то в Радянському Союзі, а потім і в Україні як незалежній державі, це розвивалося як революція проти соціалізму, соціально-економічної формації і комунізму як існуючої ідеології, в якій питання сексу були на «сьомому» місці. У країнах Заходу і США сексуальна революція супроводжувалася зростанням економічного добробуту громадян, а в Україні відбувалося швидке зубожіння населення. Суспільство руйнувалося, люди ставали жебраками. Все це призвело до комерціалізації сексу, поширення проституції, до спроб пар усамітнитися у вільних кімнатах гуртожитків і за шторками комунальних квартир.

Результати, що сталися в Україні, неоднозначні. З одного боку, змінилася свідомість громадян, які значно спокійніше почали ставитися до забороненої теми, з'явилися численні ЗМІ, що порушували злободенні сексуальні питання, але в той же час швидкими темпами стали розвиватися порноіндустрія і проституція, за темпами поширення СНІДу наша країна вийшла на перше місце в Європі і шосте у світі.

Важливою причиною кризи сім'ї і на Заході, і в Україні став розвиток технократичної цивілізації у 2-й пол. ХХ ст. У своїй роботі «Мати чи бути?» Е. Фромм дуже добре схарактеризував її особливості: «Ми перетворили машину в бога і, служачи їй, стали подібними до бога. І справа тут не в формулюванні, важливо те, що люди, реально абсолютно безсилі, уявляють, ніби стали завдяки науці і техніці дійсно всемогутніми. Вплив цієї нової релігії стає все згубнішим, оскільки вона сприяє тому, що ми опиняємося в більшій ізоляції, все менш емоційно реагуємо на навколишній світ і в той же час вважаємо все неминучим і катастрофічним кінець цивілізації» [14].

Технократична цивілізація призвела до загострення глобальних проблем сучасності. До найважливіших із них можна віднести запобігання світовій ядерній війні та забезпечення стабільного миру, необхідність ефективної та комплексної охорони навколишнього середовища, ліквідацію відсталості країн, подолання хвороб, раціональне використання глибин світового океану та мирне освоєння космічного простору, проблему розвитку самої людини, перспектив забезпечення її гідного майбутнього. Дійсно, в період між 60 і 80 рр. минулого століття частота великих стихійних лих, які виникли з причин загострення глобальних проблем, зросла в 6 разів, а загальні економічні втрати від них збільшилися втричі. Вже на початку XXI ст. середньорічна кількість природних лих із економічним збитком понад 60 млн. доларів США кожне перевищило аналогічний показник 90-х рр. XX ст. на 15% [4, с. 81]. Таким чином, безмежний якісний і кількісний ріст підконтрольних лідерам світової економіки виробничих і енергетичних потужностей, не кажучи вже про швидко зростаючу руйнівну силу зброї, породжує реальну загрозу техногенних та екологічних катастроф різного рівня і масштабу, насамперед, на територіях самих країн – лідерів світового НТП. Так звані хвороби часу є долею цивілізованих, в першу чергу, технологічно розвинених країн. Зазнає серйозного впливу глобальних проблем й Україна. Всі ці факти ще раз підтверджують висновки Е. Фромма про те, що причини кризових явищ криються в специфіці капіталістичного суспільства, яке керується у своєму розвитку не справжніми інтересами людини, а власними системними потребами. Воно породило особливий тип технократичної особистості – «кібернетичну людину», що стала рабом нею же створених машин, інтелектуально розвиненої і технічно освіченої, але нездатної до справді людських стосунків, почуттів, духовно відчуженої від світу природи і людської культури [14]. Для такої розумової особистості морально-естетичні реалії залишаються закритими, вона здатна маніпулювати тільки зовнішнім світом, не проникаючи в сокровенні глибини культури, випадаючи з гуманістичного розуміння реальності. Природно, це є однією з важливих причин кризи сім'ї, безпосередньо впливає на процеси, що відбуваються там.

Однією з найважливіших особливостей історичного періоду, що зараз переживається країнами світу й Україною, є перехід до інформаційного суспільства. За цих умов відбувається трансформація української родини, вносяться серйозні корективи в її життя і побут [8]. Насамперед виникає необхідність витримувати загострення конкуренції, що є невід'ємною складовою інформаційного суспільства, величезні потоки інформації, що обривається на людину, прискорення темпів змін. Нових рис набувають причини загострення кризи сім'ї. З одного боку, сімейні узи вступають у протиріччя з прагненнями «багатовимірної людини», часом перешкоджаючи її самореалізації. З іншого, деякі сім'ї не витримують

навантажень, пов'язаних із функцією накопичення «людського капіталу». Зростають витрати на самовдосконалення, освіту і виховання дітей, що вимагає збільшення заробітків. А необхідність більше заробляти відволікає людей від домашніх справ. Виникає проблема вибору.

Різка зросла забезпеченість кожної сім'ї сучасними технічними засобами. За результатами соціологічного дослідження, проведеного компанією Research & Branding Group у 2013 р., 78% українців вважають, що за останні 10–15 років нові технології змінили їхнє звичне життя [10]. Немислимо розширилися можливості знайомств через Інтернет. Від залицянь і флірту до весілля – такий шлях можна пройти сьогодні за допомогою Мережі. Деякі проводять у режимі online церемонію одруження. Все частіше надмірне захоплення кібер-сексом стає основою новітніх психічних розладів. Те, що деякі комп'ютерні фанати втратили здатність жити в реальному світі і налагоджувати відносини з людьми, вже не дивує. Кібер-зради є приводом для шлюбнорозлучних процесів, що почалися деякий час тому у Великобританії і США, хоча в цілому позашлюбні інтимні стосунки сприймаються набагато спокійніше, ніж на початку сексуальної революції. У США кожна 20-та заміжня жінка вважається «комп'ютерною вдовою», чоловік якої весь вільний час проводить біля ноутбука, 3% європейців віддають перевагу віртуальним шлюбам [6, с. 4], у низці країн світу, в тому числі і в Україні, однією з причин розлучень все частіше називають «віртуальну зраду» [3].

З'явився «Homo interneticus». Мова йде про покоління, яке виросло після появи комп'ютера та Інтернету, людей, які стали спадкоємцями деяких особистостей технократичної епохи. Це молоді люди, багатьом з яких віртуальний світ довгий час був ближчим за реальний (віртуальний світ або віртуальна реальність – це створена комп'ютерними методами модель реального світу і сенсорного досвіду в ньому). У цьому світі вони відчують себе захищеними. В результаті Інтернет, комп'ютерні ігри стали для багатьох із них рідніше за батька, матір, сестру чи брата. Психологи пишуть про неможливість або відсутність у частини молодих людей бажання адаптуватися у повсякденність [1, с. 30, 36]. Інтернет із засобу відволікання від сумнівів і переживань поступово перетворився для них у ціль, став стилем життя, замінив інші види активності. Він настільки поглинає їхній час, сили, емоції, що частина з них виявилися нездатними підтримувати рівновагу в житті, включатися в інші форми діяльності, отримувати задоволення від спілкування з людьми, проявляти симпатію, емоційну підтримку навіть щодо членів своєї родини. Інша частина молодих людей, народжених після 1990 р., що не уявляють свого життя без комп'ютера та Інтернету, знайшла собі подібних. Вони одружилися і утворили «FAMILY INTERNETICUS». Наскільки буде міцною така сім'я, відповісти сьогодні важко. Все буде залежати від того, чи виникнуть у цих людей почуття та емоції. Якщо цього не від-

будеться, то їхні сім'ї перетворяться на сім'ї «кіборгів», члени яких більше люблять комп'ютер, смартфон, Інтернет, ніж один одного.

Яким бачиться сьогодні майбутнє української родини? Існують дві основні наукові парадигми, в межах яких досліджуються зміни в шлюбно-сімейній сфері: «кризова», яку підтримують послідовники фамілізму; і «модернізаційна», якої дотримуються прихильники «постмодерністської (post-modern) демографії». Прихильники фамілістичного світогляду оцінюють останні зміни в сімейній сфері як тотальну кризу сім'ї і навіть попереджають про можливість зникнення сімейного способу життя [9, с. 65–79].

Прихильники модернізації відзначають такі позитивні зміни в сімейних відносинах, як перехід від патріархальної сім'ї з пануванням чоловіка з економічною залежністю від нього інших членів сім'ї, до родини егалітарної, де чоловіки і жінки мають або рівні права і можливості, або будують свої відносини на принципах партнерства. Підкреслюється також важливість переходу від традицій нерегульованої народжуваності та багатодітності до планування сім'ї. Дана позиція спирається на демократичну ідеологію пріоритету інтересів індивіда над інтересами сім'ї і держави, на парадигму загальнолюдських цінностей, концепцію прав і свобод людини [13].

Висновки. Причини кризи сім'ї різноманітні, лежать у площині економічних, соціальних, суспільних і особистих інтересів. Тут вплив і сексуальної революції, і зменшення емоційних і чуттєвих проявів «кіберлюдей», що з'явилися, і спроби протидії наступу інформаційного суспільства. Наведеними причинами не вичерпується глибина явища, важливо враховувати значення еволюційної ролі єднання чоловічого і жіночого начал, духовної спільності членів сім'ї, про що

мало говорять соціологи, але давно пишуть філософи і мудреці. Є низка сучасних глибоких досліджень, де сказано, що сім'я покликана бути для дитини джерелом і школою духовної Культури, однак недостатньо ефективно виконує цю функцію. Усвідомлюючи це, просуваючись шляхами Культури, усвідомлені батьки розвивають у собі здатність бачити в дитині, а також у кожному члені сім'ї – Подорожнього Вічності, вони допомагають дитині розвинути необхідні якості для виконання своєї головної місії – еволюційної зміни світу. Як казав В.О. Сухомлинський: «У сім'ї, образно кажучи, закладаються коріння, з яких виростають потім і гілки, і квіти, і плоди» [12, с. 6].

Список використаних джерел

1. Авраменкова, В. Ребёнок в «защране». Кромешный мир компьютерных игр / В. Авраменкова. – Москва : Лепта Книга, 2009. – 112 с.
2. Аборты и использование средств контрацепции в Украине. Демоскоп Weecly. – №409–410 за 8–21 февраля 2010 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://demoscope.ru/weekly/2010/analit03.php> 0409
3. Андреев, И. Интернет как прелюдия информационной цивилизации / И. Андреев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://iph.ras.ru/upfile/root/biblio/chel/ch_5/15.pdf
4. Байнев, В.Ф. Научно-технический прогресс и устойчивое развитие: теория и практика полезной (потребительно-стоимостной) оценки эффективности новой техники / В.Ф. Байнев, А. Дадеркина. – Минск : Право и экономика, 2008. – 189 с.
5. Исакова, Т.А. Интернет-зависимость как новый феномен современного мира: сущность и проблемы / Т.А. Исакова – Киев : Институт стратегических исследований, 2011. – 47 с.
6. Кон, И.С. Три в одном: сексуальная, гендерная и семейная революции / И.С. Кон // Сайт Демоскоп Weecly. – №447–448. – 13–31 декабря 2010 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://demoscope.ru/weekly/2010/0447/analit05.php>
7. Орлова, Т. Сексуальная революция: причины та наслідки / Т. Орлова // Дзеркало тижня. Україна. – №44, 14 листопада 2003.
8. Палкин, В.А. Семья в условиях информационного общества / В.А. Палкин // Імідж сучасного педагога. – 2014. – №6. – С. 49–52.
9. Сорокин, П. А. Кризис современной семьи (социологический очерк) / П. А. Сорокин // Вестник МГУ. – 1997. – № 3. – С. 65–79.
10. Сайт Research & Branding Group [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rb.com.ua/rus/projects/omnibus/8915/>
11. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. – Київ : Основа-Принт, 2009. – 248 с.
12. Сухомлинский, В.А. Мудрость родительской любви / сост. А.И. Сухомлинская. – Москва : Молодая гвардия, 1988. – 304 с.
13. Федотова, Ю. В. Проблема понимания кризиса семьи / Ю.В. Федотова // Социологические исследования. – 2003. – № 11. – С. 137–141.
14. Фромм, Э. Иметь или быть? Электронная библиотека / Э. Фромм [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://royallib.ru/book/fromm_erih/imet_ili_bit.html

Дата надходження авторського оригіналу : 02.01.2015

Палкин В.А. Причины кризиса семьи: мировой и национальный аспекты.

А Рассматриваются основные причины кризиса семьи. Показано, что к числу наиболее важных причин следует относить не только сексуальную революцию, но и сокращение чувств и эмоций у появившихся «киберлюдей» в технократическую эпоху, а также у «Homo interneticus» – в условиях перехода к информационному обществу.

Ключевые слова: семья, кризис семьи, функции семьи, воспитание, сексуальная революция, духовность, чувства, информационное общество, цивилизация.

Palkin V.A. Causes of the crisis Ukrainian family: global and national aspects.

С Examines the main causes of the crisis of the family. It is shown that among the most important reasons included not only the sexual revolution, but the reduction of feelings and emotions I appeared «cyberpeople» technocratic era, as well as «Homo interneticus» in conditions of transition to the information society.

Key words: family, family crisis, family, education, the sexual revolution, spirituality, feelings, information society, civilization.